

Homokvihár, kokain, karamell

Az Indian Airlines gépe szokatlanul pontosan érkezett Udaipurba, éppen ezért sehogy sem érttem, hogy bár már régen ideje lett volna beszélni, a kisbűrgözdí vasútállomás nagyságú indóházban semmi jele nem volt annak, hogy a gép indulni készül. A katonák, akiknek őrizniük kell a repteret, a bejáratnál szundikáltak, kétszer annyian, mint ahány utas volt. Amikor a kifutópályára felől közeledett egy aranyujtásos pilóta, vállatára fogtam:

– Repülünk vagy nem?

– Azt még nem tudni – felelte, Dzsodpurban homokvihár van, amint kedvező meteorológiai jelzést kapnak, felszállunk.

Az ég ragyogó kék volt, a negyvenvalahány fokos melegben levél sem rezdült a reptér körüli bokrokon. Dzsodpur, ahová el akartam jutni, mindössze húszperces repülőút. Reményeim útításaim egyike, egy tekintélyes testtölyű, hosszú firtű dzsodpuri bíró kikecmergett a mély bakeitülésről, rám bízta tászkáját és ment hazatelefonálni, igaz-e a homokvihár. Jött is hamarosan a hírrel, hogy való igaz, de már szűnik.

Besötétedett, mire a kedvező meteorológiai jelentés megérkezett és beszálltunk a gépbe. Megmotaogtak az indóházban, majd még egyszer a gép előtt, aztán bepréselődünk az utasok közé, akik a várakozás óráit a fedélzeten voltak kénytelenek eltölteni. Felszálltunk, ám alig értük el a repülési magasságot, riasztóan dobálni kezdte a szél, és a kapitány belerecsegett a kimerült utasok fülébe, hogy visszatérünk Udaipurba, mert nem tud leszállni.

Ismét ugyanaz a falusi indóház, káosz, az utasokkal közlik, hogy aki idevalósi, jobban teszi, ha hazamegy, majd holnap repül, ám aki nagyon akar még az este Dzsodpurba menni, azt taxiba ültetik, reggelre odaér.

A dzsodpuri bíró azt mondta, ő ismeri azt a nyaktörő éjszakai utat a hegycsúcsra, nem kockáztatja, marad. Magam és fotográfus kollégám azonban mi mást tehetünk, vissza nem volt volna mennünk, vállalkoztunk az éjszakai kalandra.

Mindez pedig Rádzsasztánban, vagyis „a királyok földjén” történt. Ez a „rajput” – a nem latin betűs helynevekre vonatkozó magyar helyesírás szabályok szerint „rádzsput” – hercegek földje, akik több mint ezer éven át uralkodtak itt és az Ezeregyéjszaka meséibe illő várakat, palotákat építettek a sivatagi oázisokban, kies tavak partján. Évszázadokon át védtek függetlenségüket a Delhiből rájuk törő mohamedán szultánoktól, míg nem jöttek a csavaros eszű angolok, akiknek eszük ágában nem volt a rádzsput hercegek trónjára ülni, ott hagyták őket a palotáikban, hadd uralkodjanak, csak épp szöröstül-bőröstül bekebelezték az egész Rádzsputánát a brit birodalomba. *Indira Gandhi* a függetlenség után elvette és fel-

osztotta földbirtokaikat, nem maradt szegényeknek más, mint a paloták.

Amelyek persze tüneményesek. Például Dzsodpur maharadszájának, *Umaid Szinghnek* a palotája, amelyet az 1947-ben elhunyt főúr építtetett, és amelynek egyik szárnyépületében ma is ott lakik a család. A palota nagy része szálloda, amelyben nekünk is foglalt szobánk volt, csak éppen nem érkezünk meg. Miután az udaipuri reptéren begyömöszöltek bennünket az álmukból felriasztott taxisok tragacsába, éjfél tájban nekivágtunk egy Ambassadorokból álló karavánnal az útnak. A szobán forgó gépkocsi állapota így nem okozott aggodalmat, hiszen ha valamelyik jármű elakad, a kollégák kisegítik. Az Ambassador, amúgy egy oldtimer Austin, olyan, mint az öszvér, mindent kibír. De arra senki nem számított, hogy amint elhagyjuk a várost és a sziklák között kanyargó hegyi útra térünk, lecsap ránk előbb csak a homokot sodró orkán, majd a sűrű eső. Rádzsasztánban nyolc hónapja egyetlen csepp eső nem esett, tombol a szárazság, a monszun két hónap múlva várható, esőre senki nem számított. A homlokát nedves ronggyal törölgető gépkocsivezető a legkevésbé – ablaktörője csak egy volt, az is akkora, mint egy félig elkoptatott ceruza, fékje pedig semmilyen sem. De aggodalmainkra mindig volt válasza, igaz, csak egy szó:

– Oké, Sahib, oké.

Nem csak az út volt boszorkányos – magas fejhagyon süvített a szél, a keskeny kátyúkkal szagattott csik, amin botorkáltunk, szeszélyesen kanyargott –, de lépten-nyomon beleütköztünk valamilyen lakodalmi menethez. Arra az éjszakára a csillagok igen sok jót jövendölhettek, mert legalább egy tucat véglegny kocogott aranyujtásos piros maskarában, fehér gebén a gyér erdő fái között, az úton jócskán beszivott lakodalmas menet dajdajozott, trombiták, dobok fűlsiketítő ricsaja közepette táncolt az út közepén, a port és esőt záporozó viharban. Imbolygó petróleumlámpák, lobogó fáklyák között el nem tudtam képzelni, hová vonult. Hiszen a legközelebbi falut autótól is csak félóra múlva értük el. Az esküvőket – mondom, egymást érték a menetek – bizonyára jóval előre kitervelték, és arra, hogy a győtrő szárazság közepette rájuk csap a vihar, senki nem számított. Nem is törődtek vele. Az eső különben is áldás.

Már virradt, mire Dzsodpurba értünk és azután estére Dzsasszalmerbe, amelyről az útikönyvek azt írják, hogy India legeredettebb és leegzotikusabb városa. Ezúttal azonban a falvak állapota foglalkoztatott elsősorban, és amint lehet, nekivágtunk északnyugati irányban a Thar sivatagának. A talajt ott még ritkás bozót borítja vagy legalábbis még nem csak homok. Az út illúzió, néhány festett kődarab, bárhol, bár-

Drága kincs a víz

melyik irányban le lehet róla térni, a talaj egyformán kemény. A halálnak több a nyoma, mint az életnek: egy dombon szarkofágok, óriási kőlapokból rakott kripták. Hindu temető. Különös, hiszen a hinduk elégetik halottaikat és a hamvakat a Gangeszbe vagy valamelyik mellékfolyójába szórják. A mohamedán temetőben gyönyörűen faragott sírköveket állítanak, ilyen szarkofágokat még soha sehol Indiában nem láttam.

Amikor gépkocsivezetőnket faggatom, kik temetkeznek itt, követhetetlen választ ad. Azt mondja, bráhmínok, akiknek a testét nem hamvasztották el, abban a reményben, hogy mielőtt letelik a gyászidő, elégetik a holttestet és vízbe szórják. Hogy miként fészeken a kősirokban, eltemették vagy csak kifektették a testeket, hol égették el és hogy hol a legközelebbi folyó a sivatagban, amelybe hamvaikat szórják, a válasz értelmezhetetlen volt. Kő itt a sivatag szélein rengeteg van, az út mellett fejtik, a házak kerítése is egy sor egymás mellé állított hatalmas szürke kőlap. Miért ne használnák temetkezésre is?

Ezen a nyáron – úgy érteve, hogy a monszun érkezése előtt – csupán Rádzsasztánban 26 ezer falu szenved a szárazságtól. Nem tudom, hogy Bhopát közéjük számították-e, mert a vidéket szárazság sújtotta övezetnek nyilvánították, amely kedvezményeket és segélyeket kap. Am a falu közkútjánál vidáman trécselnek az asszonyok és fejükre emelve az óriási cserépedényeket, masíroznak hazafele. A föld kitlen, száraz, de ez soha nincs másként, amíg meg nem jön az eső. Az igazi baj az, hogy már tavaly is szűk volt az esztendő, a monszun kevés esőt hozott és feleannyi termert, mint szokott. Ilyenkorra még nem szoktak kiürülni a magtárak, most meg mindegyik kerek agyagépület üres, kisöpörték az utolsó magot is.

Naplemente előtt értünk Bohába, a gépkocsivezetőnk, *Gulabsingh Gaur* odavalósi volt, vásároltatott is velünk két nagy

zacskó karamellát, majd azzal távol tartja a gyerekeket, hadd nézzünk körül és fényképezzünk. A falu a homokdombok, a ritkás fák között szétszórt házakból áll, döngölt, simára tapasztott agyag, a tehetősebbek fehér kalligráfiákkal díszítették. Mindegyik ház valóságos várrendszer, a bejárat úgy van megszerkesztve, hogy azon csak ember férjen be, a háziállatok maradjanak kívül, ám a fal ne legyen olyan magas, hogy a vízeskorsót ne tudják behozni fejükön az asszonyok. A bejáratnál jobbra fürdőszoba, nem mintha lenne valamiféle vízvezeték odabent, de ott öntik le magukat vagy egymást a korszóbbal a vízzel.

A tevék éppen jöttek hazafele. Ilyenkor, ha amúgy sincs elvégezni való munka és takarmány sem, kizavarják a háziállatokat kora reggel a sivatagszéli bozótra, kecskéket, marhákat, tevéket, legeljenek, amit találnak. Naplemente előtt jöttek befele, mint nálunk a csorda, sorban, azután ki erre, ki arra – hazatalált mindegyik.

A városból jött ember, különösen, ha fehérebb a bőre, mint az övék, nagy szenzáció, szükség volt a karamellás zacskóra, hogy békében maradassunk. De amikor leültünk *Gulabsingh Gaur* udvarán, egy csapára (rövid lábú, kókuszkelekből font ágyra) terített szép, szövött pokrócra, egy pohár méregerős, édes tejes tea mellé, körülöttünk nyüzsgött a falu apraja. Kicsik és még kisebbek törleszkedtek, kezüket nyújtották és megkérdezték:

– Téged hogy hívnak?

– Gyuri – feleltem.

– És a másik európaít?

– Ó is Gyuri.

Ezt nem értették.

– Európában mindenki Gyuri?

Most már ebben a hiszemen fognak felsceperelni. Szorongatták a kezünket és természetesen rajta akartak lenni minden fényképen.

A falu szélén – azt mondanám, a bejáratánál, de hát annyi bejárata van, ahány felől odasétál az ember – áll egy fehérre meszelt csarnok. Döngölt agyagból az is. Oszlopok, árnyat adó boltívek. *Gulabsingh Gaur* elmagyarázza: a messziről jött szent emberek fogadására épült. Amikor vendég érkezik, összegyűlnek a falu öregei és közsöntik a jövevényeket. Motoszkált volna bennem a kérdés, vajon bennünket miért nem fogadtak ott? Nem vagyunk elég szentek?

Gulabsingh Gaur alighanem olvasott a gondolataimban, mert hozzátette:

– A messziről jött vendégek mindig hoznak magukkal a pénzt kévés kokaint és azt a vénék pipába tömők, s elpöfkélik. Így telnek az esték.

Hát ez lehetett a baj. Nem hoztam kokaint, csak karamellát. Ez lehetett a baj.

Kalmár György

A Szódszidzsi nagy szótó zen tanulója

Terebess Gábor üzletember, művészeti szakíró, fordító, orientalista, könyvkiadó. Japánban felszentelt zen buddhista szerzetes. Minden tevékenysége, szenvedélye középpontjában a Kelet állt és áll. Most nagy fába vágta a fejszéjét: centrumot akar létrehozni a keleti kultúrák népszerűsítésére.

– **Hogyan és mikor ébredt fel az érdeklődése a Kelet iránt?**

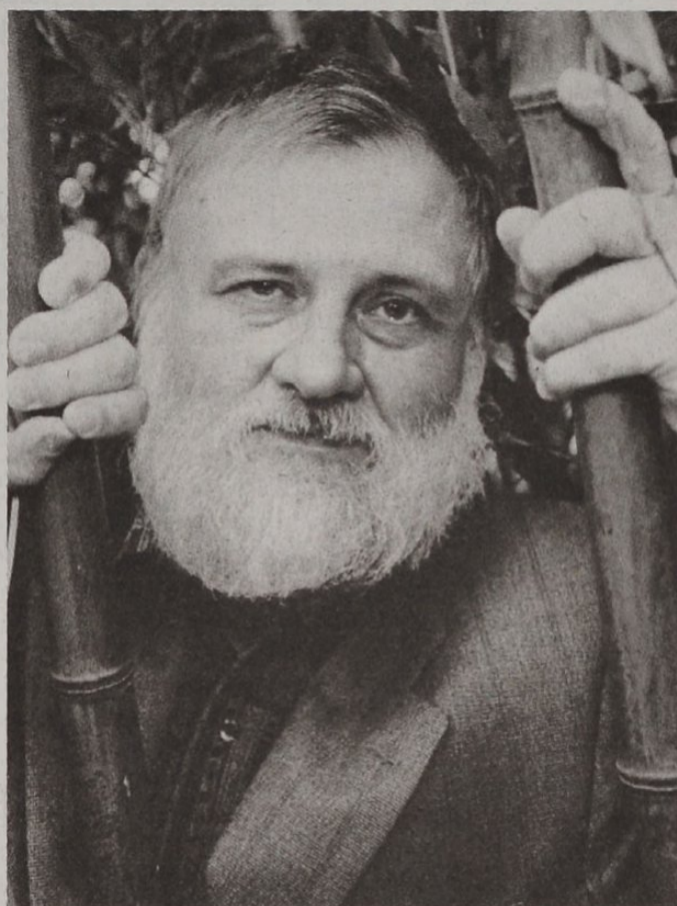
– Gimnazista korom óta érdeklődtem a buddhizmus iránt, bár a piarista gimnáziumba jártam. Igaz, emiatt nem vettek fel az egyetemre, s más különböző okok miatt is 1965-ben disszidáltam. Hat évig voltam kint, ebből közel négyet dolgoztam, kettőt utazgattam. Sok helyre eljutottam. Először Észak-Franciaországban töltöttem egy évet, egy nyomdában dolgoztam, majd az Egyesült Államokba mentem, ahol felvettek a seattle-i egyetemre, s annak egyéves ösztöndíjjával jutottam el Japánba. Ott bekerültem a Jokohama melletti Szódszidzsi nagy szótó zen szerzetesképző iskolájába.

– **Mi kellett ehhez?**

– Az érdeklődőt elsőre nem engedik be a kolostorba, ott kell előtte napokig kuporognia. Megpróbálják elriasztani. A próbatételek bent is folytatódnak. Velem is mindenfelét megcsináltattak, például lötuszülésben kellett órákig ülnöm, s nem törődtek velem, hogy mennyire fáj. Először csak arról volt szó, hogy pár napig maradhatok. Pár hét után aztán megszokták, s később az egyik angolul beszélő szerzetesnek szimpatikus lettem, s felkarolt. Így jutott időm arra is, hogy múzeumokba, könyvtárakba menjek, tanulmányozzam a japán kultúrát. Közben, másfél hónapos felkészülés után, buddhista szerzetessé avattak.

– **Miért jött el Japánból?**

– Úgy éreztem, ami engem Japánban érdekelt, azt látam, megismertem. A zen buddhizmus alaposabb megismerése után éreztem először, hogy akár meg is halhatok, mert a lényegem értem. Végigcsináltam valamit, „megmáztam” egy hegyet, s választ kaptam a kérdése-

Buddhista szerzetes pesti bambusszal

imre. Rájöttem: amit kerestem, nem a világban, hanem magamban kell megtalálni. Akár haza is mehettem volna. De két évig Párizsban éltem, s egy neves orvosi kiadónál dolgoztam. Aztán valami távoli, jó levegőjű helyre vágytam. Ausztráliát választottam. Négy hónapig egy szubtrópusi szigeten, egy kőbányában dolgoztam, ahol a kőveket zúzni, robbantani is kellett. A munka nem volt nehéz, viszont annál veszélyesebb. Sok társam meggyomorodott, örültem, hogy én megúsztam. Később egy furnéryárban helyezkedtem el. Ausztráliából 1971-ben hazajöttem. A disszidálást végül is megúsztam büntetés nélkül. Hazatérésemről egészen 1985-ig a Gorkij Könyvtárban dolgoztam.

– **Hat éves kalandozása után nem érezte unalmasnak az életét?**

– A könyvtár kellemes hely volt, folyóirat-beszerzéssel foglalkoztam, de emellett jutott idő saját tájékozódásomra is. Elkezdtem (újra) kerámiával foglalkozni, s írni is.

– **Miket írt?**

– Könyvet a kínai táplálkozástörténetről, egy másikat a páli buddhizmus jellemzőitőléről. Ez utóbbi már csak a rendszerváltás körüli időben jelenhetett meg. Hosszabb időn át kerámiakritikákat is publikáltam, nemcsak magyar, de nyugati folyóiratokban is. Most a kerámiáról szeretnék könyvet írni.

– **A kerámiázás hogyan kezdődött?**

– Először gimnazista koromban kerámiáztam, mert apámnak ez volt a hobbjá, s meg akartam mutatni, hogy nekem is megy. A hetvenes években, amikor rászántam erre öt-hat évet, szinte éjjel-nappal ezzel foglalkoztam.

– **Miként lett üzletember?**

– Művészeti íróként felvettek a Művészeti Alapba, s 1983-ban két jó nevű textillel, *Droppa Judittal* és *Sárosi Krisztinával* alkotóközösséget csináltunk. A kilencvenes évek elején én javasoltam, specializáljuk magunkat Ázsiára, ajándéktárgyakat hozunkunk be. Mára kis- és nagykereskedelmi hálózatot építettünk ki, éves forgalmunk bruttó 250 millió forint.

– **Beletanult az üzletbe?**

– Nem volt különösebben nehéz. Bevallom, engem az üzlet már nem nagyon köt le, sokkal jobban izgat 96-ban alapított kiadónk, amely eddig 65, Kelettel foglalkozó könyvet adott ki. A legjobban a Japánról szóló könyvek fognak. Sajnos kiadványaink kétharmada veszteséges, a könyvkiadás körülbelül évi tízmillió forintba kerül, de ezt nem tekintem pusztán jótékonykodásnak, mert ettől lesz a cégünk imázsa más. Nem kemény táblával, rosszabb papíron olcsóbbak lehetnének a könyveink, én azonban nem törődöm azzal, hogy egy-egy könyvünkből jön-e pénz. Ha úgy érzem: olyan a minősége és a tartalma, aminek meg kell jelennie, ráadásul cégünk dicsőségére válik, akkor kiadom azt.

– **Nem kért, nem kapott a könyveire támogatást?**

– Büszkeségből, függetlenségem megőrzése miatt korábban nem kértem egyetlen könyvre sem. Mostanában azonban fontossá vált a pályázat. *Széchenyi István* 1818–19-es Keleti utazásának a frankfurti könyvvásárra, eredeti, német nyelven történő megjelentetésére, a szabadságharcos *László Károly* és *Diószegi Vilmos* naplójának, leveleinek a kiadására hazai alapítványoktól kaptunk pénzt, az *Atatürk*-ről szóló könyvhöz pedig a török követ járul hozzá.

– **Milyen irányba tud fejlődni a kiadó?**

– Szeretném a tevékenységünket részben nemzetközivé tenni, megjelentetnénk például egy orientalista monográfiáorozatot idegen nyelven. Bizonyos műveket, adatbázisokat kiadás helyett olcsóbb lesz az internetre feltenni. Azt tervezem, hogy Kistarcsán, egy korábbi textilgyárban, ahol az irodánk, raktárunk, s a nagykereskedésünk is található, egy kulturális centrumot létesítek. Itt kapna helyet nagy bambusz- és borostyángyűjteményem, illetve a 650 darabos mázatlan, vörös kőagyag kínai teáskanna-kollekcióim. Időszaki kiállításokat is rendezhetnék, lenne itt berber, török és kínai teázó. A két emelet mély óvóhelyen a hatalmas oszlopcsarnokban meszetet, imacsarnokot, meditációs helyiséget lehet kialakítani, s koncerteket is tarthatnánk.

– **Az anyagi jólét nem változtatta meg az életét?**

– Amikor a hetvenes évek második felében megnősültem, az összes vagyonom tízezer forint volt, s a szüleimnél, illetve az apósméknál volt egy-egy szoba. Az anyagiak sohasem érdekelték. Ma sem élek nagy lábon, nincsenek különösebb igényeim. Az egyetlen luxusom a könyvgyűjtés és -kiadás. Az irodaépület, a két szomszédos ház szinte minden helyisége könyvvel van tele. Legfőbb büszkeségem a nagy keleti gyűjteményem, van vagy kétezer kínai gyönyörvénny-könyvem. Nem sajnáljuk a pénzt két gyerekünk nevelésére sem, a nagyobbik fiam Franciaországban tanul. De már nem akarom venni egy jobb kocsi, egzotikus országban aranylát, de még egy jobb étterembe sem beülni. Ezek helyett inkább könyveket adok ki. Nekem ez okoz örömet.

Gervai András